

Geçen yıl Anadolu Yakasında bir AVM’de “Bir Delinin Hatıra Defteri”ni izledim. Genco Erkal, her zamanki gibi harikaydı. Salon, tıklım tıklımdı. Fakat bir burukluk hissettim, ayrılırken.

Babam, İskenderun’da ya da Antalya’da çalışırdı. Yılın büyük bölümünde İstanbul dışındaydı. Geldiğinde bir telaş ile İstanbul’daki işlerinin peşinde koşardı. Daha çok yazları yanına gittiğimizde birlikte zaman geçirirdik. Çok seyrek olarak İstanbul’da bir yerlere giderdik. 1970’lerin sonu ya da 1980’lerin başıydı, birlikte tiyatroya gittik her nasılsa. AKM’de “Kafkas Tebeşir Dairesi”ni seyrettik. Çıkınca İstiklal Caddesi’nden Tünel’e gittik, tünelle Karaköy’e inip vapurla Kadıköy’e geçtik. Birlikte nereye gitsek dönüşte hemen sığağı sığağına yorum yapardı. İstiklal’de yürürken, çok önceleri Genco Erkal’dan “Bir Delinin Hatıra Defteri”ni seyrettiğini söyledi. (Ben geçen yıla kadar seyretmemiştim.) Genç bir tiyatrocunun olmasına karşın oyunu tek başına nasıl sürüklediğini anlattı. Belli ki çok etkilenmişti.

1 Mayıs 1977’de Ortaokul’daydım. Kortejleri ya Karaköy’de ya da Beşiktaş’ta gördüm. Ertesi gün okula gittik. Edebiyat dersinde hocamız derse başlamadan bir iki cümleyle değinmek istedi. Anımsadığım çok üzülmüştü, gitmemeleri gerektiğini ifade eder biçimde neden oraya gittiklerini sordu. Bellek insanın kendisi konusunda tarafgirdir; yine de anımsadığım kadarıyla neler düşündüğümü, neler hissettiğimi söyleyeyim. Meydanın olaydan sonraki resimleri gazetede çıkmıştı. İlk meydan hep öyle kalacakmış gibi bir duyguya kapıldım. Sonra bunun kalıcı olmadığını fark ettim. Nasıl temizlenecekti? Kimler temizleyecekti? Neler düşüneceklerdi temizlerken? Ağlayacaklar mıydı? Sonra olayın sonundan başına sıçradım. Kim ateş etmişti? Hani o “karanlık eller”, o “kötü niyetliler”, o “işin arkasındaki görülmez eller” değil de fiilen kim ateş etmişti? Yaptığını ne zannetmişti? Aramızda geziyor muydu?

Bu anlattıklarımın, babamın ilerici olduğu ya da en azından “Kemalist” bir damarı olduğu, buna karşın Edebiyat öğretmenimin gerici olduğu, en azından “ortanın sağ” olduğu izlenimi oluşmuş olabilir. Durum tam tersiydi. Babam, Erbakan’ın Teknik Üniversite’den öğrencisiydi. Yedek subaylığını yapıp evlendikten sonra Erzincan sonra Malatya’da NATO bağlantılı, oldukça itibarlı bir devlet görevini sürdürdü. Bu sırada, Nizam Partisi yok

denecek kadar az oy alıyordu. Babam destekçilerindendi. 1969'dan sonra devlet görevini bırakıp kendi işini kurdu. Hem memuriyeti sırasında hem de kendi işini yürütürken temiz Müslüman düşünme ve görüşünün arkasına saklananların ne denli kirli işler yaptıklarını gördü. Ondan sonra, artık adı Milli Selamet Partisi olan partiye oy vermediği gibi hep karşı oldu. Teknik Üniversite'den büyüğü olan, bir kere fiilen görüşmüş olduğu -laf aramızda kalsın "Koca Kafa" derdi- Demirel'i izledi, "Demirelci"ydi. Edebiyat öğretmenim, çağdaş bir kadın öğretmendi.

* * *

Dindarlık, mütedeyyinlik bir görünümdür; müminlikse insanın bir durumudur. Dindarlığı, mütedeyyinliği herkes görür; müminliği ise ancak Allah. Müminin mütedeyyin olması, böyle görünmesi gerekmez; olabilir ama gerekmez.

Müslümanlıkta kutsal bir kurum yoktur. Müslüman din eğitimi, kutsal bir kurumun disiplini altına sokmak, tabi olmasını sağlamak değildir. Öncelikle kutsal kitabı, vahiyi okumayı ve yaşamı vahye uygun olarak yorumlamayı öğretmektir. İman oluşursa insan, yorumlamanın ötesinde yaşamı vahye göre anlamlandırır. Bundan sonra aslen yalnızca sünnete dayalı olması gereken ama pratikte neredeyse tümüyle örfi olan dua etme ve ibadet biçimleri gelir. Geleneksel biçim olarak dua ve ibadet Müslümanlığın özü değildir. Bunlar hayret edici bir hızla değişirler; 30-40 yıl önce bid'at olarak kabul edilen, şimdi standart biçim halini alır ki bunlar da sonradan değişir.

Boğaziçi Üniversitesinin kuruluşuyla ilgili okuduklarıma göre Cyrus Hamlin, 19. yüzyılın ortalarına doğru Amerika'dan seminer biçiminde teoloji eğitimi vermek üzere İstanbul'a geldi. Müslüman, Ortodoks, Gregoryen ve Yahudi çocukları bu eğitime katıldı. Ancak çocuklar, eğitim programındaki teolojiyi önemsemezken matematik ve doğal bilimlere ilgi gösterdi. Bunun üzerine teoloji bölümü elenerek çağdaş bir eğitim programına geçildi. Teolojik seminer olarak başlayan girişim, çağdaş kurumsal eğitime dönüştü. Anladığım kadarıyla çocuklar ailelerinden, topluluklarından sağlam bir din eğitimi almış ve öğretilmeye

çalışılan ecnebi teolojinin etkisi altına girmemişti.

Padişahlık döneminde var olduğu ve aileden ve topluluktan edinildiği anlaşılan din eğitiminin koşullarını sıfırlarken padişahlığın son dönemlerinde başarısızlığı sonradan defaaten kanıtlanan deneysel denebilecek girişimlere dayalı olarak kurumsal Müslümanlık eğitimi verme us dışı, hayalperest anlayışı, Darbe'den sonra giderek ağırlık kazandı. Sonuçları ortada.

* * *

Tecavüz, insanın özeline müdahaledir. Tecavüz olabilmesi için birinin özeline müdahale edenin, yaptığıının sorumluluğunu yüklenebilecek durumda olması gerekir. Kurşun kördür; sorumluluk yüklenmez; sorumlu olan tetiği çekendir. Bilinçli olarak istemediği halde, bedenine dokunulması ya da özeli sayılan hanesine girilmesi, en bildik tecavüz halleridir.

Geçen gün karara bağlanan bir davada birinin kendisine emanet edilmiş on çocuğa tecavüz ettiği karara bağlandı. Hükümlünün elini uzattığı çocuk sayısının çok daha fazla olduğu basına yansıdı. İlk tecavülden sonra niye bir uyarı çıkmadı? Bazı topluluklarda tecavüze uğrayan, tecavüzün alenileşmesi halinde tecavüzcüden daha fazla zarar görür. Tecavüzlerin seri halde sürdürülebilmesinde temel neden budur. Sorun toplumsaldır. Tecavüze uğrayanın hasar görmüşse sağaltıldığı ve tecavüzün alenileşmesi halinde toplumsal ve iktisadi zarar görmemesinin sağlandığı bir toplumda, ancak böyle bir toplumda tecavüz, yalnızca tecavüzcünün sorumluluğu olarak görülebilir.

Sözü geçen hükümlünün mütedeyyin olması, tecavüzle ilgili başka bir konuyu daha ortaya çıkarıyor; mütedeyyinliğin temelsiz güven sağlaması. Ailelerin, -bunların arasında kimi siyasal ve ticari seçkinin de olduğu söyleniyor- çocuklarını hükümlüye mütedeyyin diye güvenle teslim etmeleri ve gelen uyarıları mütedeyyinliğe saldırı olarak algılamaları tecavüz serisinin sürmesinde etkin oldu. Mütedeyyinlik, müminlerin bir bölümünün görünüşü olmakla birlikte aynı zamanda da münafıkların vazgeçilmez maskesidir.

Hükümlünün, tüm o gelişmelerin olduğu sırada el üstünde tutulduğu ve devlet desteği aldığı da anlaşılıyor. Mütedeyyinliğe benzer biçimde iktidardaki parti ve destekçisi kuruluşlar, - kamuoyuna yansıdığına göre- hükümlü hakkındaki uyarıları kendi siyasetlerine saldırı olarak görüp bastırdı. Bu da tecavüzün seri haline gelmesini sağladı. Görüldüğü kadarıyla mütedeyyinler, toplumsal yararı siyasal çıkarlarının yanında hiçe saydı.

* * *

“Aydınlık” eğretilmesini kullananların gözlerinden kaçan bir şey vardır. Karanlıkta insan temkinli olur, tedbirli olur. Karanlıkta olduklarını iddia ettikleri insanlar temkinli de değiller, tedbirli de. Çocuklarını gidip mütedeyyin görülen bir tecavüzcüye gönül rahatlığıyla teslim ediyorlar. Bunun daha ötesi var mı?

Kültürümüzün köklerinden biri eski Türklere dayanır. Yabancılar “şaman” dese de ben “kam” demekte ısrarlıyım. Kam, geceleri, topluluk önünde, tek başına esriyerek danslar edip bir şeyler anlatırdı. Topluluktakiler kendilerini kamın yaptıklarına kaptırır ve gözleri “kam” aşırırdı. Kam, gecenin ortasındaki aydınlıktı. Evet, fazla aydınlık gözleri kamaştırır. İdeolojik olarak aydınlıktan gözleri kamaşmış, bir şey görmez hale gelmiş insana karanlıkta olduğunu söyleyip daha fazla aydınlık vaat etmek, neye çare olabilir ki?

Başka dinleri bilmem, mümin Müslüman, aydınlık insandır. Bilimi, sanatı, çağdaş kurumları aşağılamaz. Bilimle çözüm bulur, sanatla duygulanır, çağdaş kurumlarla toplumsallaşır. Yalnızca yaşamını anlamlandırırken Allah’ın, peygamberlerinin, vahiy kitaplarının, meleklerin, sonraki bir yaşamın varlığına dayanır. Bu mümin Müslümanın özeli. Buna müdahale tecavüz olur; ben bu tür bir tecavüze pek rastlamadım. Ancak kendini mümin diye sunan mütedeyyinler, bunların genel olduğunu ileri sürüp -ki bu Müslümanlığa aykırıdır- başkalarına karışıp dayatmalarda bulunurlarsa bu da tecavüzdür; fiziksel, ruhsal, toplumsal ve iktisadi zararlar veren bu tür tecavüzlere sık sık rastlıyoruz; üstelik yaygınlığı ve sıklığı gittikçe artıyor.

Özsel olarak kurumsal olan dinlerden farklı olarak Müslümanlıkta sorun aydınlanma sorunu

değildir. Sorun, bir yandan bilim, sanat, çağdaş kurumlar gibi çağdaş yaşamın gereklerini aşılamaya varacak denli insanın gözünün dinselikle kamaşmasıdır, ifrattır; diğer yandan dinselikle siyasallaştırılması, ticarileştirilmesi ve bu doğrultuda dinin kurumsallaştırılmasıdır - ki bunların istisnasız hepsi Müslümanlığa aykırıdır.

Toplumsal sorunların tümünde olduğu gibi tecavüzün sınırdalaştırılması ve yok denebilecek kadar azaltılması için denetleyen bir kamunun oluşması gerekiyor. Kullandıkları eğretilmeler bence uygun olmasa da aydınlanmacılar, bu doğrultuda çaba sarfediyorlar. Denetleyen bir kamunun oluşumu bakımından yaptıkları, söyledikleri hatalı bulduğumuz ne varsa eleştirelim, ama kendilerine destek olalım.

* * *

Çağdaş bir kadın olan Edebiyat hocamı saygıyla anıyorum.

Rahmetli babamla neredeyse her konuda farklı düşünürdük. Şimdilerde benim olduğum yaşlarda düşüncelerinin en azından bir bölümü bakımından şimdilerde “gerici” denilen türden bir insandı. Ama bilimde zihinlerimiz birleşirdi, sanatla birlikte duygulanırdık. Biraz da onun için bu “gerici” tanımlamasını yersiz buluyorum. Hasan Ali Yücel’in oğlu gibi ifrata kaçmasam da babamı sevdim, severim.